

ע"פ 6655/23 - רפעת עודה נ' מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

ע"פ 6655/23

ע"פ 6703/23

כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופט י' אלרון

לפני:

המערער בע"פ 6655/23: רפעת עודה
המערערת בע"פ 6703/23: מדינת ישראל
נ ג ד

המשיבה בע"פ 6655/23: מדינת ישראל
המשיב בע"פ 6703/23: רפעת עודה

ערעור על גזר הדין של בית המשפט המחוזי
בחיפה, מיום 20.6.2023 בתפ"ח
43709-11-14, שניתן על-ידי כבוד השופטים:
ר' שפירא - נשיא, א' אליקים - סג"נ, ת' נאות
פרי

תאריך הישיבה: ט"ז בתמוז התשפ"ד (22.7.2024)

בשם המערער בע"פ
6655/23 והמשיב בע"פ
6703/23
בשם המשיבה בע"פ
6703/23 והמערערת בע"פ
6703/23
עו"ד תמר בורנשטיין

פסק-דין

השופט יוסף אלרון:

1. לפנינו ערעורים על גזר דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (הנשיא ר' שפירא, סג"נ א' אליקים ז"ל והשופטת ת' נאות-פרי) ב-תפ"ח 43709-11-14 מיום 20.6.2023, בגדרו נגזר על רפעת עודה עונש של 37 שנות מאסר בפועל, לצד ענישה נלווית, בגין הרשעתו ברצח חליל מחרום (להלן: המנוח) וניסיון לרצח של ראזי מחרום (להלן: ראזי).

ערעורו של עודה ב-ע"פ 6655/23 (להלן: המערער) נסוב על חומרת העונש שנגזר עליו, לטענתו; ואילו ערעורה של המדינה ב-ע"פ 6703/23 נסוב על קולת העונש שנגזר על המערער, לגישתה.

2. יצוין כי אין זו הפעם הראשונה שעניינו של המערער מובא לפני בית משפט זה. ב-ע"פ 3546/19 עודה נ' מדינת ישראל (15.1.2023) (להלן: הערעור הראשון), התקבל באופן חלקי ערעור המערער על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי, משנקבע על-פי חוות דעתי ובהסכמת השופטים א' שטיין ו-ג' כנפי-שטייניץ, כי יש להרשיע את המערער בעבירת הרצח הבסיסית חלף עבירת הרצח בכוונה תחילה. בהתאם, התיק הושב לבית המשפט המחוזי לצורך גזירת עונשו. מכאן הערעור שלפנינו.

כתב האישום והכרעת דינו של בית המשפט המחוזי פורטו אפוא בהרחבה בערעור הראשון. למען שלמות התמונה, ולצורך הערעור שלפנינו, אשוב ואעמוד בתמצית על עיקרי ההליכים הקודמים והקביעות בהם ביחס לעניינו של המערער.

עיקרי כתב האישום

3. ביום 21.10.2014, סמוך לשעה 19:30, ראזי ופאדי כארם (להלן: פאדי) עבדו במכולת הנמצאת ברחוב המגינים 29 בחיפה. למכולת הגיעו באותה העת ר"ע, נכדו של המערער, ושני חבריו אשר הקניטו את ראזי ופאדי. בתגובה, אלו האחרונים הפילו את ר"ע ואת שני חבריו על רצפת המכולת ובעטו בהם.

בהמשך, סמוך לשעה 20:10, הגיע למכולת יוסף עודה (להלן: יוסף) ותקף את ראזי באמצעות אֶת חפירה. נוכחים שהיו במכולת הפרידו בין ראזי ליוסף, וזה האחרון עזב את המכולת. ראזי סיפר לאביו, המנוח, את אשר אירע, ובעקבות זאת המנוח הגיע למכולת.

בשעה 21:10 לערך, יוסף שב למכולת כשהוא נושא על גופו אקדח דמה מוסתר. במקום התפתח ויכוח שהסלים לתגרה בה לקחו חלק המנוח, ראזי ויוסף. סמוך לשעה 21:24, הגיע למכולת המערער, אביו של יוסף, כשהוא מצויד באקדח בקוטר 9 מ"מ והחל להתעמת עם המנוח. בחלוף מספר שניות, נותק המגע בין המערער למנוח, משהאחרון סובב את גבו למערער והחל להתרחק ממנו. בשלב זה, המערער שלף את האקדח, התקרב למנוח וירה לעבר ראשו, מטווח קצר, לפחות כדור אחד. הקליע פגע בראשו של המנוח וגרם בכך למותו. המנוח נפגע מקליע נוסף בכף ידו.

מיד לאחר הפגיעה במנוח, ראזי נמלט מהמקום והמערער החל לרדוף אחריו עם אקדח שלוף ותוך שהוא יורה לכוונו.

בגין האמור, למערער יוחסה עבירת רצח בכוונה תחילה לפי סעיפים 300(א)(2) וסעיף 301 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק), בנוסחו טרם הרפורמה בעבירות המתה; ניסיון לרצח לפי סעיף 305 לחוק; ועבירות בנשק לפי סעיפים 144(א)-(ב) וסעיף 29 לחוק, בשל נשיאת האקדח ללא היתר.

השתלשלות ההליכים הקודמים

4. בית המשפט המחוזי הרשיע את המערער בעבירות שיוחסו לו, בתום הליך הוכחות ממושך, תוך שהסתמך בין היתר על תיעוד מצלמות מתוך המכולת ומחוצה לה; עדויות קרובי משפחת המנוח, קרובי משפחת המערער ועובדים או בעלי עסקים בקרבת מקום; חוות דעת מומחית באשר לטווח הירי; ומסמכים המתעדים את האירועים שקדמו לאירוע הירי. כל זאת, בעוד שמנגד, גרסאות המערער השתנו תכופות - החל מהתחמקות בחקירתו במשטרה משטען כי אינו זוכר את אשר אירע, דרך כפירה מוחלטת בכתב האישום, עובר בהודאה כי בביצוע הירי שהביא למות המנוח, וכלה בטענתו כי חווה "ניתוק" אשר השפיע על מצבו הנפשי.

על בסיס מכלול הראיות, נקבע כי יוסף הגיע בשעות הערב למכולת עם אקדח דמה חבוי מתחת לחולצתו. בשלב מסוים, המנוח וראזי היכו אותו וגרמו לו לדמם מפיו. לאחר מכן, בשעה 21:23 הגיעו אל המכולת המערער, בעודו נושא אקדח טעון בכדורים; ובנו מוחמד, רכוב על אופנוע ובידו קסדה לבנה. המערער הפריד בין המנוח ליוסף וניסה למנוע מהאחרון לתקוף את המנוח, פעם נוספת. בחלוף כ-43 שניות בודדות, המערער ירה שתי יריות לעבר המנוח ממרחק של פחות ממטר. קליע אחד פגע בכף ידו השמאלית, וקליע שני פגע בעינו השמאלית, דבר אשר גרם למותו. מיד לאחר מכן, ראזי נמלט מהמקום בעוד שהמערער רדף אחריו כשאקדחו שלוף בכיוון תנועתו, אף שלא הוכח כי המערער ירה במרדפו לכיוון ראזי.

בהתייחס למצבו הנפשי של המערער נקבע כי הוא היה מודע היטב לכל אשר התרחש במהלך גרימת מותו של המנוח וניסיון גרימת מותו של ראזי.

על יסוד האמור, המערער הורשע בעבירות כפי שיוחסו לו בכתב האישום - רצח בכוונה תחילה של המנוח לפי הוראת החוק טרם הרפורמה בעבירות ההמתה; ניסיון לרצח של ראזי; ועבירות נשק, משהחזיק אקדח ללא היתר.

5. בית המשפט המחוזי הוסיף וקבע כי הרפורמה בעבירות ההמתה (חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019, ס"ח 230 (לעיל ולהלן: הרפורמה בעבירות ההמתה או הרפורמה)), אינה מהווה דין מקל בעניינו של המערער. זאת, הואיל ומעשיו באים בשערי עבירת הרצח בנסיבות מחמירות, בשל הסכנה הממשית שיצר לחיי אחרים מלבד המנוח (סעיף 301א(9) לחוק), ומאחר שהרצח התרחש לאחר הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית (סעיף 301א(1) לחוק).

בהתאם, נגזר על המערער עונש של מאסר עולם חובה - בגין רצח המנוח; וכן עונש של 7 שנות מאסר בפועל - בגין ניסיון הרצח של ראזי. כמו כן, נפסק פיצוי כספי שישולם לעיזבון המנוח ולראזי.

6. ואולם, כאמור, ערעור המערער לבית משפט זה על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי - התקבל באופן חלקי. אמנם, נדחה הערעור על עצם הרשעת המערער ברצח המנוח ובניסיון לרצח של ראזי, אולם נקבע כי הרפורמה בעבירות ההמתה מהווה דין מקל בעניינו, הואיל והרצח בא בגדרי עבירת הרצח הבסיסית מבלי שהתקיימו הנסיבות המחמירות.

מאחר שגם המדינה לא חלקה על כך, נקבע כי לא מתקיימת הנסיבה המחמירה שלפיה הרצח בוצע לאחר תכנון או הליך ממשי של שקילה וגיבוש החלטה להמית. כמו כן נקבע כי התעורר ספק אם התקיימה הנסיבה המחמירה שלפיה הרצח יצר סכנה ממשית לחיי אחרים מלבד המנוח, בין היתר, לנוכח השימוש הממוקד באקדח ממרחק קצר ביותר, אשר אין בו בפני עצמו כדי להוות סכנה לאחרים, מלבד המנוח.

בהינתן האמור, נקבע כי רצח המנוח מסווג כעבירת הרצח הבסיסית, ובכך יש כדי להוות דין מקל עמו. שכן, בעוד שהעונש בגין עבירת הרצח בכוונה תחילה הוא מאסר עולם חובה, העונש בגין עבירת הרצח הבסיסית הוא מאסר עולם כעונש מרבי.

על כן, הערעור התקבל באופן חלקי כך שהמערער הורשע בעבירת הרצח הבסיסית לפי סעיף 300א(א) לחוק, חלף הרשעתו בעבירת הרצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300א(2) לחוק בנוסחו קודם

הרפורמה.

7. עניינו של המערער הושב אפוא לבית המשפט המחוזי לצורך גזירת עונשו, בהתאם לעבירות בהן הורשע כאמור. בגזר דינו, בית המשפט ציין תחילה כי הצדדים הסכימו כי לעונש שייקבע בגין עבירת הרצח יתווסף במצטבר עונש של 7 שנות מאסר בפועל, כפי שנפסק בגזר הדין הראשון, בגין עבירת הניסיון לרצח.

בית המשפט המחוזי הוסיף וסקר בגזר דינו, את מדיניות הענישה הנוהגת והמתגבשת בעבירת הרצח הבסיסית וציין כי במקרים המתאימים "ראוי לגזור עונש של מאסר עולם" בגין עבירה זו. בשקלול נסיבות ביצוע העבירות וחומרתן, ובהתחשב בשלוש העבירות בהן הורשע המערער, נקבע כי מתחם העונש ההולם בענינו הוא בין 32 שנות מאסר בפועל למאסר עולם.

בקביעת עונשו של המערער בתוך מתחם העונש, בית המשפט שקל לזכותו את גילו המבוגר, משך מעצרו הארוך, מצבו הבריאותי ואת הטרגדיה שפקדה אותו עת שכל את בנו. בד בבד, הודגש עברו הפלילי, הכולל עונש של 13 שנות מאסר בפועל בגין הריגת שני אחים וניסיון לרצח של אמם. בהינתן האמור, בית המשפט המחוזי גזר על המערער עונש של 37 שנות מאסר בפועל, לצד פיצוי שישולם לעיזבון המנוח ולראזי.

מכאן הערעור שלפנינו.

טענות הצדדים בערעור

8. לטענת המערער, בית המשפט המחוזי שגה והחמיר בעונשו יתר על המידה. תחילה, נטען כי נפלה שגגה במלאכת גזירת העונש, היות והעבירות שיוחסו לו התרחשו במסגרת "אירוע אחד", כך שהיה על בית המשפט לקבוע מתחם כולל אשר במהותו מקל ביחס לענישה נפרדת. משכך, נטען כי בית המשפט המחוזי שגה עת קבע בפועל מתחמים נפרדים לעבירת הרצח ולעבירת הניסיון לרצח, וכן נטען כי בית המשפט שגה עת קבע את הגבול התחתון של מתחם העונש מעל 30 שנות מאסר.

מעבר לכך, נטען כי גם העונש שנגזר על המערער מחמיר עמו ואינו הולם את מעשיו. באשר למידת אשמו, פורט כי הרצח בוצע באופן ספונטני, תוך כדי עימות, ולאחר ששמע כי בנו מעורב בקטטה וגם נפגע במהלכה באופן שהוביל את המערער ל"סערת רגשות". כמו כן, נטען כי נסיבותיו האישיות של המערער מצדיקות אף הן הקלה בעונשו, בכללן, תרומתו במהלך השנים לביטחון המדינה, העובדה כי שכל חלק מילדיו וכן מצבו הבריאותי והנפשי המורכב.

9. מנגד, לעמדת המדינה, על רקע מכלול נסיבות עבירת הרצח העונש, הראוי למערער הוא אך ורק עונש מאסר עולם בלתי קצוב. זאת על בסיס שלושה אדנים - ראשית, נטען כי נסיבות הרצח חמורות ביותר, ועולות כדי "הוצאה להורג", כלשון ב"כ המדינה, לנוכח העובדה שהמערער נטל לידי אקדח, ניגש למקום בו התפתחה תגרה, וירה במנוח מטווח "אפס" לאחר שהרוחות נרגעו והמנוח פנה ללכת לדרכו. שנית, נטען כי בנסיבות העניין מעשה הרצח ניצב בקרבה לנסיבות המחמירות, באופן המצדיק אף הוא עונש מאסר עולם. שלישית, לגישת המדינה, בגזירת עונשו של המערער, לא היה מקום להתחשב לקולה בנסיבותיו האישיות. בייחוד, בשים לב לעברו הפלילי החריג כאמור. גם בשל כך, העונש הראוי למעשיו הוא עונש מאסר עולם בלתי קצוב.

כן הודגש, כי על כל זאת יש להוסיף במצטבר את הרשעת המערער בניסיון לרצח של ראזי, אשר בגינה נגזר עליו עונש של 7 שנות מאסר בפועל.

דיון והכרעה

10. הלכה ידועה היא כי בית המשפט יטה שלא להתערב בעונש שנגזר על ידי הערכאה הדיונית אלא במקרים שבהם ניכרת חריגה קיצונית ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים, או כאשר נפלה על פני הדברים טעות מהותית ובולטת בגזר הדין (ע"פ 2079/22 חוג'יראת נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (13.8.2023)).

כפי שיפורט להלן, המקרה שלפנינו נמנה על המקרים המצדיקים את התערבות ערכאת הערעור, היות והעונש ההולם את חומרת מעשיו של המערער ברצח המנוח, ובהתחשב במכלול הנסיבות לחובתו, הוא עונש מאסר עולם בלתי קצוב.

עונש מאסר עולם בלתי קצוב - אימתי?

11. במסגרת הרפורמה בעבירות ההמתה נקבע מאסר עולם כעונש מרבי בגין עבירת הרצח הבסיסית (ע"פ 230/24 אלעמרני נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (15.9.2024)). המחוקק הוסיף והבהיר כי משמעות העונש היא כי "רשאי בית המשפט להטיל מאסר עולם לתקופה בלתי קצובה או מאסר לתקופה שלא תעלה על שלושים שנים" (סעיף 311א לחוק). באופן האמור, בידי בית המשפט היכולת להתאים באורח מיטבי את עונשו של הרוצח למידת אשמו ולמכלול הנסיבות בדרך של הטלת עונש מאסר קצוב בשנים, תוך שנשמרת האפשרות להטיל במקרים החמורים ביותר, מאסר עולם לתקופה בלתי קצובה (דו"ח הצוות לבחינת יסודות עבירות ההמתה דין וחשבון 17 (2011)).

12. כאן המקום להדגיש כי ההבחנה בין עונש מאסר קצוב לתקופה המרבית לבין עונש מאסר עולם

בלתי קצוב, אינה הבחנה כמותית גרידא אלא מדובר בהבחנה איכותית - הן במישור המעשי הן במישור הערכי (ע"פ 3223/21 מדינת ישראל נ' שפק, פסקה 18 (2.3.2022) (להלן: עניין שפק)).

במישור המעשי, ישנם אי-אלו הבדלים בין עונשים אלו, למשל, במסגרת חוק שחרור על תנאי ממאסר, התשס"א-2001 (להלן: חוק שחרור על תנאי ממאסר) בין היתר לעניין הגעה לוועדת השחרורים ולהליכים בפני הוועדה. מלבד זאת, גם במישור הערכי, קיימת חשיבות מהותית להשתתפות עונש מאסר עולם בלתי קצוב, כפי שהבהרתי בעניין וואסה, עת הוחמר עונשו של הרוצח מ-29 שנות מאסר בפועל למאסר עולם:

"בעונש של מאסר עולם גלום מסר, שבמקרים החמורים שבחמורים שבהם אדם נוטל את חייו של אחר - יהא עונשו החמור שהדין מכיר. מסר זה הוא בעל חשיבות יתרה, ויש להשמיעו בקול רם וצלול - עבירת הרצח הייתה, ונותרה, החמורה שבספר החוקים; העונש שניתן לגזור בגינה היה, ונותר, החמור שבדין; עקרון קדושת החיים, עודנו נישא מעל יתר השיקולים והאינטרסים" (ע"פ 1213/21 וואסה נ' מדינת ישראל, פסקה 24 (11.8.2022) (להלן: עניין וואסה)).

הנה כי כן, קביעת עונש מאסר עולם בלתי קצוב בגין עבירת הרצח הבסיסית, אינה דבר של מה בכך. קביעה זו, מלווה באמירה ערכית מן המעלה הראשונה ונושאת עמה השלכות גם במישור המעשי.

13. עד כה, בפסיקת בית משפט זה, בשני מקרים נקבע עונשו של הרוצח בכוונה על מאסר עולם בלתי קצוב. ממקרים אלו, ניתן ללמוד על אמות המידה המצדיקות עונש זה, כפי שנקבעו עד כה.

בעניין וואסה, דובר בשוטר שרצח את רעייתו, באמצעות האקדח המשטרתי שהיה ברשותו, בעקבות ויכוח בין השניים אשר הסלים לאלימות פיזית, אשר בסופו וואסה רצח את המנוחה. בעניין זה, בלטו מספר נסיבות בעלות חומרה יתרה, בין היתר, אלימות קשה נגד אישה מצד בן זוגה; והיותו של הרוצח, שוטר במקצועו באותה העת, אשר השתמש באקדח שניתן לו מתוקף תפקידו, כדי לרצוח את רעייתו. נסיבות אלו, לצד הקביעה כי הרצח שבוצע הוא כפסע מלהיכלל בנסיבה המחמירה הקבועה בסעיף 301א(א)(1) לחוק, הצדיקו לגזור עונש של מאסר עולם.

14. במקרה נוסף, ב-ע"פ 1978/21 מדינת ישראל נ' עמאש (7.6.2023) (להלן: עניין עמאש), דובר ברצח המנוח ובניסיון לרצח של שלושת אחיו, בעקבות סכסוך משפחות. בעניין זה, בית המשפט התמקד באלימות הקשה שהופנתה נגד המנוח ושלושת אחיו, בעודם ניצבים בפתח בית מגוריהם; בשימוש בנשק החם והבלתי-חוקי לצורך התקיפה האלימה; ובכך שמדובר במקרה נוסף של רצח אלים, לצורך פתרון סכסוכים בחברה הערבית. מלבד חומרתן של נסיבות אלו בפני עצמן, נקבע כי הן

מלמדות על קרבה ממשית לנסיבה המחמירה המנויה בסעיף 301א(א)(9) לחוק. כן נקבע כי מאחר שהרצח היה פרי החלטה מחושבת, אזי הוא קרוב בנסיבותיו גם לנסיבה המחמירה הקבועה בסעיף 301א(א)(1) לחוק. מטעמים אלו, בין היתר, נגזר על הרצח עונש של מאסר עולם.

15. עיינו הרואות, כי עד כה, הדרך לגזירת עונש מאסר עולם בלתי קצוב בגין עבירת הרצח הבסיסית, עוברת בהצטברות כמה וכמה נסיבות חמורות בביצוע הרצח, יחד עם קרבה ממשית לעבירת הרצח בנסיבות מחמירות. אמת מידה שכזו והרף הגבוה שהיא מבססת, עולים בקנה אחד עם כוונת המחוקק כאמור כי עונש מאסר עולם בלתי קצוב בגין עבירת הרצח הבסיסית יישמר למקרי הרצח החמורים ביותר (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124) (עבירות המתה), התשע"ו-2015, ה"ח 169, 972 (להלן: דברי ההסבר לחוק)).

16. אלו אמות המידה שנקבעו בפסיקת בית משפט זה עד כה, אולם קביעת המחוקק את עונש מאסר העולם כעונש מרבי, עומדת על רגליה שלה, גם מבלי שנצרך להשוות באופן תדיר את הרצח לנסיבות המחמירות (עניין וואסה, בפסקה 23). דהיינו, גם בהיעדר קרבה ממשית לנסיבות המחמירות, ייתכנו מקרים מתאימים שבהם נכון יהא לגזור עונש מאסר עולם כעונש מרבי על הרצח. כך הוא המקרה שלפנינו - רצח המנוח בידי המערער מצדיק כי ייגזר עליו עונש מאסר עולם, לא בשל קרבה לנסיבות מחמירות אלא מכוח עברו הפלילי החריג, הכולל הרשעה קודמת בעבירות המתה וניסיון לרצח.

אקדים תחילה מסגרת נורמטיבית רלוונטית ביחס להשפעת העבר הפלילי על גזירת עונשו של נאשם בכלל, ולאחר מכן איישם זאת על עניינו של המערער דנן.

עבר פלילי והשפעתו

17. כידוע, המחוקק התווה מודל תלת-שלבי לצורך גזירת עונשו של נאשם (ראו פסק דינו של חברי השופט נ' סולברג ב-ע"פ 8641/12 סעד נ' מדינת ישראל, פ"ד סו(2) 772, 787-789 (2013)). בשלב ראשון, בית המשפט יבחן אם הנאשם הורשע במספר עבירות או בעבירה אחת. כאשר מדובר במספר עבירות המתייחסות לאירוע אחד, ייקבע מתחם ענישה אחד וייגזר עונש כולל לכל העבירות הקשורות לאותו אירוע. לעומת זאת, כאשר מדובר בכמה אירועים, ייקבע מתחם ענישה לכל אירוע בנפרד ולאחר מכן ייגזר עונש נפרד לכל אירוע או עונש כולל לאירועים כולם (סעיף 40 לחוק); בשלב השני, בית המשפט יקבע את מתחם העונש ההולם בהתחשב בעיקרון ההלימה, במדיניות הענישה הנוהגת ובנסיבות הקשורות בביצוע העבירה (סעיף 40ג(א) לחוק); בשלב השלישי, בית המשפט יגזור את העונש בתוך מתחם העונש ההולם בהתחשב בנסיבות שאינן קשורות לעבירה (סעיף 40ג(ב) לחוק), למעט במקרים שבהם בית המשפט רשאי לסטות לקולה או לחומרה ממתחם הענישה בהתאם

לחריגים המנויים בחוק (סעיפים 40ד ו-40ה לחוק, בהתאמה).

לצורך גזירת העונש בתוך מתחם העונש ההולם, המחוקק מנה בסעיף 40יא לחוק, מספר נסיבות שאין קשורות בביצוע העבירה, אשר בית המשפט רשאי להתחשב בהן "ככל שסבר כי ראוי לתת להן משקל בנסיבות המקרה". למשל, פגיעת העונש בנאשם ובמשפחתו, נטילת אחריות מצדו ועברו הפלילי של נאשם או העדרו. על הטעמים להתחשבות בעבר פלילי לצורך גזירת העונש, עמדתי בהרחבה בעבר:

"עברו הפלילי של נאשם הניצב לקראת גזר דינו, הוא שיקול רוח ובעל משקל בשיטות משפט שונות ומקובל בספרות המשפטית. למעשה, משקלו של העבר הפלילי משתנה בהתאם לעיקרון המנחה בענישה. תחת גישות ענישה של הרתעה, שיקום או מניעה - משקלו של העבר הפלילי נכבד מאשר במסגרת גישת ענישה שבבסיסה עיקרון הגמול. זאת מאחר שלדעת הדוגלים בגישה הרתעתית, ענישה חמורה יותר בעבירות חוזרות תרתיע עבריינים לשוב ולעבור עבירות; המצדדים בגישה שיקומית סוברים כי יש בסיס לתקווה שניתן לשקם את מי שנעדר עבר פלילי קודם; והתומכים בגישה מניעתית גורסים כי עבר פלילי 'מנבא' עבריינות נוספת. לעומתן, ענישה המבוססת על גמול מבקשת להתאים בין חומרת העבירה לחומרת העונש, ומשקלו של עבר פלילי הבוחן את נסיבות העבריי - קטן. בכל זאת, בגישת ענישה גמולית, ההתחשבות בעבר פלילי נועדה להקל בעונשו של מי שאין לו עבר פלילי, יותר מאשר שהיא נועדה להחמיר עם בעלי עבר פלילי" (רע"פ 1195/22 אשחאדאת נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (27.12.2022) (להלן: עניין אשחאדאת)).

18. בהתאם לטעמים אלו, קודם לתיקון 113 לחוק העונשין שעניינו הרפורמה להבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה (חוק העונשין (תיקון מס' 113), התשע"ב-2012, ס"ח 2330) (להלן: תיקון 113 או הרפורמה להבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה)), ניתן היה לראות בפסיקת בתי המשפט ביטויים מגוונים להתחשבות בעבר הפלילי. כך למשל, בגזירת עונשו של מי שהורשע באונס, ניתן משקל לכך שבעברו עבירות אלימות באופן המלמד על היותו "אדם מסוכן" (ע"פ 5558/99 לניאדו נ' מדינת ישראל (9.11.2000)). במקרה אחר, ביחס למי שהורשע בגרימת מוות ברשלנות והפקרה לאחר פגיעה, כאשר בעברו הרשעות תעבורתיות רבות, נכתב כי הוא "פורק מעליו עולו של חוק" באופן המלמד על חומרת אשמתו במקרה הנוכחי (ע"פ 8005/00 משה נ' מדינת ישראל, פסקה 3 (6.3.2001)).

19. ואולם, במסגרת הרפורמה להבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה, בה ביקש המחוקק להנחיל סדר ואחידות במלאכת גזירת הדין, הוגדר גם תפקידו של העבר הפלילי. תחילה, בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט היו מי שהציעו כי יש להעניק משקל של ממש לעברו הפלילי של נאשם במסגרת גזירת עונשו. אך לבסוף, ובשל קביעת עיקרון ההלימה כעיקרון המנחה בענישה, הוגבלה השפעת העבר

הפלילי כך שבכוחו לקבוע את גזירת העונש בתוך גדר מתחם העונש ההולם, ולא לצורך קביעת גבולות המתחם עצמו (עניין אשחאדאת, בפסקאות 19-22).

ואכן, לצד מכלול נסיבות שאינן קשורות בביצוע עבירה, עברו הפלילי של נאשם או העדרו משמש באורח תדיר כשיקול משמעותי בגזירת עונשו של נאשם ברחבי הערכאות השיפוטיות. זאת, הן ביחס לעבירות קלות הן ביחס לעבירות חמורות.

20. כך הוא, על פני הדברים, גם באשר לגזירת העונש בגין עבירת הרצח הבסיסית. שכן, נקבע זה מכבר כי תיקון 113 לחוק העונשין, חל ככתבו וכלשונו גם על עבירת הרצח הבסיסית, לאחר הרפורמה בעבירות ההמתה (עניין שפק, פסקה 15).

יחד עם זאת, במסגרת התווית מדיניות הענישה ושיקול הדעת השיפוטי, עדיין נותרה משמעות לכך שעבירת הרצח הבסיסית היא מן החמורות עלי ספר, שנייה רק לעבירת הרצח בנסיבות מחמירות (ע"פ 1442/22 ניקולקין נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (28.5.2023) (להלן: עניין ניקולקין)).

משכך, ובין היתר בשל נשגבות עיקרון קדושת החיים, נקבע זה מכבר באשר למלאכת גזירת העונש בגין עבירת הרצח הבסיסית כי "לא בכל מקרה יש ליתן משקל משמעותי, אם בכלל, לנסיבות כגון העדר עבר פלילי, נטילת אחריות, או לחלופי הזמן מעת ביצוע העבירה [...] בגדרי גבולות המתחם שנקבע, אין לקחת כמובן מאליו כי שיקולים אלו מצדיקים הקלה בעונש, לא כל שכן הקלה משמעותית בו" (עניין ניקולקין, בפסקה 16) (ההדגשה הוספה - י' א').

21. תמונת הראי המשלימה של קביעה זו, מתקבלת במקרה שלפנינו. כשם שעקרון קדושת החיים מוליך לכך כי לא בכל מקרה יש לתת משקל לזכותו של נאשם, לנסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה, ובכללן להיעדר עבר פלילי; כך מצדיק עקרון קדושת החיים כי במקרה שבו באמתחתו של נאשם הרשעה קודמת בעבירות המתה, אזי עברו הפלילי יכביד על עונשו בעבירת הרצח הנדונה, באופן המטה לחומרה את גזירת העונש בתוך מתחם העונש ההולם.

הטעם שבדבר הוא כי הממית אשר שב ונטל חיים של אדם אחר, חושף במעשיו את הפגם הערכי בקרבו. מי אשר המית בעבר ועשה זאת פעם נוספת, מגלה עד כמה קלים חיי אדם בעיניו ועד כמה הוא מתנכר לערך קדושת החיים, עד כי הוא נכון לשוב וליטול חיים של אדם אחר. עונש המאסר שריצה הממית והתיג החברתי השלילי הנלווה להרשעתו הקודמת בעבירת ההמתה - לא מנעו אף הם מהרוצח לשוב אל סורו.

עקרון קדושת החיים מחייב אפוא כי הפעם הזו, כאשר נגזר דינו של רוצח אשר הורשע בעבר בעבירת המתה, ייכלא הרוצח מאחורי סורג ובריח לתקופה משמעותית עד מאוד, ולעיתים ראוי כי ייכלא למשך שארית חייו.

22. אכן, כל נאשם נדון על חטאו הוא, ואין הוא נותן את הדין על מעשים שבעבר, ודאי שלא בגין עבירות שעליהן נענש זה מכבר. ואולם, כאמור, שיטתנו המשפטית מכירה בכך שלעברו הפלילי של נאשם יש השפעה גם בגזירת עונשו במקרה הנוכחי. מכלול הטעמים לכך, כפי שהובאו לעיל, מתגשמים בעניינו של רוצח אשר המית בעבר ונענש על כך. בין היתר, ניתן להצביע על כי מסוכנותו מוכחת והצורך להגן על הציבור מפניו - מוחשי וממשי; כי ספק אם יש בנמצא הליך שיקומי יעיל עבורו, בשלב זה; כי גם הניסיון להרתיעו באמצעות עונש מאסר ותיוג חברתי - לא הועיל; וכי מעשיו מלמדים כי אין המדובר במעידה חד פעמית, אלא במי שהניווט הערכי יורד עד שורשי אופיו.

מכלול הטעמים גם יחד, בשילוב כאמור נשגבות עקרון קדושת החיים, מובילים לכך שעל חברה מתוקנת להוציא מתוכה את הרוצח החוזר והנשנה ולהוקיעו ככל שניתן.

23. כאמור, במסגרת הרפורמה להבניית שיקול הדעת בענישה, המחוקק הגדיר את תפקידו של העבר הפלילי לצורך קביעת העונש בתוך מתחם העונש ההולם. משכך, לא די בעבר פלילי הכולל הרשעה בעבירות המתה, בפני עצמו, כדי שייגזר על הנאשם עונש מאסר עולם. אלא שכלל שנקבע מתחם עונש הולם אשר גבולו העליון הוא מאסר עולם, אזי הרשעה קודמת בעבירת המתה, תשפיע באופן דרמטי לחומרה על גזירת עונשו, ותצדיק במקרים המתאימים כי ייגזר על הנאשם עונש מאסר עולם.

באופן זה, שקלול חומרת עבירת הרצח הבסיסית בגינה נדון הרוצח כעת, יחד עם הרשעתו הקודמת בעבירת המתה, הוא שמאפשר להשית במקרים המתאימים עונש מאסר עולם בלתי קצוב.

24. בצד האמור, ייתכן כי במקרים חריגים, בית המשפט יגזור על רוצח אשר המית בעבר, עונש מאסר עולם גם כאשר נדרשת חריגה לחומרה ממתחם העונש ההולם. זאת, מכוח סעיף 40 לחוק, המאפשר לחרוג לחומרה מהמתחם, לצורך הגנה על שלום הציבור. כך, במקרים בהם יש חשש ממשי כי הנאשם יחזור ויבצע עבירות, וכאשר לנאשם יש עבר פלילי משמעותי או שהוצגה חוות דעת מקצועית. כל זאת, בכפוף לכך שלא יהיה בעונש שיקבע משום החמרה ניכרת מעבר למתחם העונש. אף שאמות המידה לדרישות אלו טרם התבררו עד תום בפסיקת בית המשפט, ברי כי עבר פלילי הכולל הרשעה קודמת בעבירת המתה וריצוי עונש מאסר בגינה, ממלאים כהלכתה את דרישת העבר הפלילי המשמעותי.

המחוקק הותיר אפוא בידי בית המשפט אפיק נוסף המאפשר, במקרים החריגים והמתאימים, לגזור על רוצח אשר הורשע בעבר בעבירת המתה, עונש מאסר עולם בלתי קצוב לצורך הגנה על שלום הציבור.

25. בעניין שלפנינו, המערער הורשע, בעבר על פי הודאתו במסגרת הסדר טיעון, בהריגה של שני אחים, בני 14 ו-18 שנים, ובניסיון לרצח של אמם אשר נותרה משותקת לשארית ימי חייה (ת"פ (מחוזי-ת"א) 471/88 מדינת ישראל נ' עודה (29.6.1989)).

מעשה שהיה כך היה. בשנת 1988, על רקע סכסוך שכנים, המערער ירה מאקדחו לעבר בית שכנו, אך לא פגע בו. בסמוך לאחר מכן, המערער ירד מדירתו לעבר חצר ביתו, כאשר הוא חגור באקדחו שמחסנית בתוכו וחמוש בתת-מקלע "עוזי" הטעון אף הוא במחסנית. בהמשך אותו הערב, רימד - בן השכן, הופיע בחצר ביתו של המערער וקרא קריאת גנאי כלפיו וכלפי אשתו. המערער יצא לקראתו כשאינו חמוש, ובהתערבות שכנים נרגעו הרוחות. דקות אחדות לאחר מכן, רימד שב וקילל פעם נוספת את המערער ואת אשתו. הפעם הזו, המערער "לא התאפק", וירה לעברו של רימד באמצעות נשק העוזי, מטווח של ארבעה מטרים. אמו של רימד, אשר נזעקה ורצה למקום למראה הירי בבנה, ספגה אף היא קליע ירי שפילח את בטנה ופגע בחוליות עמוד השדרה שלה. המערער לא עצר בכך, אלא דרך פעם נוספת את הנשק וירה בראמי, אחיו של רימד. המערער המשיך וניסה לירות לעבר אח נוסף של רימד, אך הוא החמיצו והלה הצליח להימלט. לאחר זאת, בעוד ראמי ורימד מתבוססים בדמם, המערער ניגש לעברם וירה עליהם עד שרוקן את מחסנית נשק העוזי. כתוצאה מהירי, ראמי ורימד נהרגו ואמם נותרה משותקת בפלג גופה התחתון.

בגין האמור, בשים לב לכך שהמערער היה נתון "בלחץ נפשי" משמעותי אשר השפיע על התנהלותו, בהתחשב בתרומתו לביטחון מדינת ישראל ולנוכח מדיניות הענישה, נגזרו עליו 13 שנות מאסר בפועל בלבד. לאחר זאת, נדחה ערעור המערער לבית משפט זה על חומרת העונש (ע"פ 363/89 פלוני נ' מדינת ישראל (31.12.1989)).

26. עתה, המערער נטל פעם נוספת את חייו של אחר, על דבר של מה בכך. אמנם הרשעת המערער בעבירות ההריגה ובניסיון לרצח אינה עומדת לפנינו לדין, אולם אין להתעלם מהדמיון המוחשי בין האירוע דאז לבין רצח המנוח דן וניסיון לרצח של בנו ראזי. אלו גם אלו, מלמדים כי המערער, ללא עכבות, בחר באלימות כדי לפתור סכסוך; אלימות, אשר ממנה אין דרך חזרה. כאז, כן היום, המערער נשא עמו נשק לזירת המפגש, ולא היסס להשתמש בו באופן קטלני.

גם הזמן הרב שחלף אינו מקהה את חומרת מעשי המערער. אדרבה, הוא מלמד כי המערער לא הפיק את הלקח ממעשיו הנפסדים; לא שינה אורחותיו חרף התוצאה הטראגית; וכי הזלזול שהפגין כלפי חיי אדם, נטוע עמוק בקרבו. יתרה מכך, עונש המאסר שנגזר עליו - לא הרתיע אותו, כך גם "אות הקין" הנלווה למי שהמית שני אחים בדמי ימיהם, לא הניא אותו מלשוב וליטול חייו של אדם אחר.

קשיות העורף שהפגין המערער והזלזול הניכר והבוטה כלפי ערך חיי אדם, מצדיקים הפעם הזו כי יגזר עליו עונש בקצהו העליון של מתחם העונש ההולם שנקבע בעניינו - עונש מאסר עולם בלתי קצוב.

27. גם אם המערער פעל למען בטחון מדינת ישראל ותושביה במרוצת השנים; וגם אם אין להקל ראש בנסיבותיו האישיות המורכבות; כפי שנקבע בעניין ניקולקין, בגזירת העונש בעבירת הרצח הבסיסית, לא בנקל תילקחנה בחשבון נסיבות שאינן קשורות בביצוע העבירה לזכותו של הנאשם. לא כל שכן, כאשר בשקלול הנסיבות שאינן קשורות לביצוע העבירה, רובצות לפתחו של המערער דנן נסיבות מחמירות פי כמה, כהרשעתו הקודמת בהריגה וניסיון לרצח.

הנה כי כן, עברו הפלילי החריג של המערער, הכולל הרשעה קודמת בעבירות המתה וניסיון לרצח, מצדיק כי בנסיבות החמורות של רצח המנוח, ייגזר על המערער עונש מאסר עולם.

קרבה לנסיבות מחמירות

28. לגישתי, העונש הראוי אפוא למערער בגין רצח המנוח הוא עונש מאסר עולם. הטעם לכך נעוץ בעברו הפלילי החריג, כאמור. בכך, העניין שלפנינו נבדל משני המקרים הקודמים בהם נגזר עונש מאסר עולם בגין עבירת הרצח הבסיסית. שלא כבעניין וואסה ובעניין עמאש, רצח המנוח לא נמצא בקרבה ממשית לעבירת הרצח בנסיבות מחמירות, לא כל שכן באופן המצדיק, בפני עצמו, לגזור עליו עונש מאסר עולם. אפרט.

29. כזכור, בית המשפט המחוזי סבר בתחילה כי ברצח המנוח מתקיימות הנסיבות המחמירות של תכנון או הליך ממשי של שקילה, וכן כי הרצח היווה סכנה ממשית לחיי אחרים. אולם, כמובא לעיל, בערעור הראשון - קביעות אלו נהפכו, ונקבע כי רצח המנוח לא נכלל בעבירת הרצח בנסיבות מחמירות.

30. עיון בקביעות אלו, מלמד כי לא רק שהנסיבות המחמירות אינן מתקיימות אלא שרצח המנוח אף אינו נמצא בקרבה ממשית להן. כך למשל, מעבר לכך שנקבע כי לא די בכך שהמערער ירה בראשו של המנוח מטווח קצר כדי לבסס את התקיימות הנסיבה המחמירה שעניינה רצח לאחר תכנון או הליך ממשי של שקילה; נקבע גם כי אף העובדה שהמערער נשא עמו אקדח טעון בכדורים עת ניגש לזירת ההתגוששות אינה מגבשת נסיבה מחמירה זו, הואיל ולא הובאה כל ראיה שהצביעה על כך שהדבר נעשה למטרת תקיפה אשר תוכננה מלכתחילה.

השוואת רצח המנוח למקרי רצח אחרים אשר נקבע כי בוצעו לאחר תכנון, מלמדת אף היא כי המקרה שלפנינו אינו קרוב לנסיבה מחמירה זו (ראו, הסקירה המובאת ב-ע"פ 578/21 אבו סרארי נ' מדינת ישראל, פסקה 34 (16.2.2023)). כך גם, ניתוח רצח המנוח בעזרת נסיבות העזר שנקבעו בפסיקה לצורך הוכחת "הליך ממשי של שקילה", מעלה כי רכיב זה לא התקיים בענייננו, גם לא בסמיכות (ע"פ 4066/22 ז'ירנוב נ' מדינת ישראל, פסקאות 27-29 (25.6.2023)).

31. בדומה, רצח המנוח אף לא ניצב בקרבה ממשית לנסיבה המחמירה שעניינה כי הרצח יצר סכנה ממשית לחיי אחרים. לבחינת התממשות נסיבה זו, נקבעה בערעור הראשון רשימה בלתי ממצה של נסיבות עזר - סוג האמצעי, אופן השימוש בו, אופי זירת הרצח, מספר האנשים ומידת הצפיפות מסביב לנרצח והנזק שנגרם בפועל לאחרים בזירה (הערעור הראשון, בפסקאות 27-28). ביישום נסיבות העזר על רצח המנוח, נקבע כך:

"המערער עשה שימוש באקדח, סוג אמצעי אשר השימוש בו מטווח קצר אינו מסכן בהכרח אחרים. במקרה שבפנינו, מבחינת אופן השימוש באקדח, הירי בוצע מטווח קצר, באופן ממוקד ותכליתי וכאשר המערער חדל לירות לעבר המנוח משזה האחרון נפל ארצה.

כמו כן, אמנם חלק מהנוכחים העידו כי 'פחדו' מירי המערער לעבר המנוח, אולם פחד אינו בגדר 'סכנה ממשית' לחייהם ובסופו של דבר לא נגרם נזק בפועל לאיש מבין הנוכחים בעת הרצח. אשר לאופי זירת הרצח, הירי אמנם בוצע ברחובה של עיר, אולם בשים לב לכלל הרכיבים שפורטו לעיל, בפרט סוג האמצעי ואופן השימוש בו, לא הוכח כי נגרמה סכנה ממשית לחייו של אחר, מלבד המנוח. זאת בשונה מירי לעבר נרצח במסגרת חתונה בעודו מוקף באנשים בלתי-מעורבים" (שם, בפסקה 29) (ההדגשות במקור - י' א').

רוצה לומר כי התגבשות הנסיבה המחמירה אינה נמדדת לפי רכיב כזה או אחר, אלא בשים לב למכלול התרחשות הרצח ונסיבותיו. רצח המנוח בוצע אמנם ברחובה של עיר, אולם יתר נסיבות העזר מרחיקות את האירוע מהנסיבה המחמירה, וכך גם מקרבה ממשית לה.

32. כאן גם המקום לדחות את התיוג שמבקשת המדינה לשוות לרצח המנוח בתור "הוצאה להורג". בעת הזו, איני מוצא לתת סימנים בדבר הגדרה זו, אולם ברי כי מושג זה הטומן בחובו אמירה ערכית והקשר אמוציונלי, אינו מתגבש אך בשל ירי מטווח קרוב עד מאוד (ראו והשוו: ע"פ 6692/23 זלקוב נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (21.7.2024)).

ניסיון לרצח של ראזי

33. בצד הרשעת המערער בעבירת הרצח בכוונה, הוא הורשע כאמור גם בעבירות נשק ועבירת ניסיון לרצח של ראזי. כמפורט בערעור הראשון, מיד לאחר שהמערער ירה למוות במנוח, הוא החל במרדף אחרי ראזי אשר נס על חייו דרך סמטאות ברחוב העיר, בעוד המערער אווז בידו את האקדח "המעשן" ומכוונו בכיוון מנוסת ראזי. עוד נקבע כי המערער היה מודע לטיב מעשיו ורצונותיו באותה העת, בין היתר, בהתחשב בכך שהוא רדף אחרי ראזי מיד לאחר שרצח את אביו בירייה לראשו.

חומרתה של עבירת הניסיון לרצח, עומדת בפני עצמה. לא אחת, הודגש בבית משפט זה כי יש לנהוג ביד קשה כלפי מבצעי עבירה הבאים לקפח חיי אדם - גם כאשר קרבן העבירה נותר בחיים (ע"פ 3879/21 סלומון נ' מדינת ישראל, פסקה 28 (10.8.2022)).

כמובא לעיל, בבית המשפט המחוזי אימצו הצדדים את העונש שנגזר על המערער בגין עבירת הניסיון לרצח - 7 שנות מאסר בפועל. מטעם זה ובנסיבות המקרה שלפנינו, בכללן, מאחר שראזי נותר ללא פגע, עונש זה הולם את חומרת מעשיו ומתחשב במכלול הנסיבות כדבעי.

34. זאת ועוד, עיקרון ההלימה וערך קדושת החיים מחייבים כי העונשים בגין נטילת חייו של המנוח וניסיון הרצח של ראזי - ירוצו במצטבר. נכונים הדברים גם במקרה שלפנינו, שבו נקבע כי העבירות בכללותן מהוות אירוע אחד (עניין עמאש, בפסקה 17; ע"פ 5995/21 אבו אלחסנה נ' מדינת ישראל, פסקה 37 (16.6.2022)).

ניסיון הרצח של ראזי מצדיק אפוא "מענה גמולי נפרד", כלשון חברי השופט ד' מינץ ב-ע"פ 1900/18 ילמה נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (6.10.2019). ובכך, יש כדי לבטא כי כל אדם - הוא עולם ומלואו, וכי הניסיון לפגיעה בשלמות חייו של ראזי, זוכה להכרה עצמאית, מבלי שהיא נבלעת בחומרת רצח המנוח.

משכך, לעונש מאסר העולם שייגזר על המערער בשל רצח המנוח, יש להוסיף במצטבר 7 שנות מאסר בגין ניסיון לרצח של ראזי.

טרם סיום - מלאכת גזירת העונש בעבירת הרצח

35. כאמור, לגישתי יש לקבל את ערעור המדינה ולהחמיר בעונשו של המערער כך שיהא מאסר עולם בצירוף 7 שנות מאסר בפועל, לריצוי במצטבר. משכך, לא נדרשת הכרעה בטענות שהעלה ב"כ המערער ביחס למלאכת גזירת העונש בעניינו של המערער. בכל זאת, ובבחינת למעלה מן הצורך, אתייחס במידת מה לטענות אלו.

36. ראשית, ב"כ המערער טען כי מאחר שבית המשפט קבע שמדובר באירוע אחד, אזי שהיה עליו לגזור מתחם עונש הולם כולל. בעוד שבפועל, בית המשפט העמיד את העונש בגין עבירת הניסיון לרצח על 7 שנים, בשל הסכמת הצדדים; ובנפרד קבע מתחם עונש עבור עבירת הרצח. זאת, באופן שהוביל להחמרה בעונשו של המערער.

אכן, עת נקבע כי ההתרחשות מושא כתב האישום מהוות חלק מאירוע אחד, אזי ייקבע מתחם עונש

כולל לעבירות בהן הורשע הנאשם גם יחד (סעיף 40ג(א) לחוק; ע"פ 4910/13 ג'אבר נ' מדינת ישראל, פסקאות 18-1 (29.10.2014)). זוהי אפוא דרך המלך לגזירת הדין. על פני הדברים, בית המשפט המחוזי סטה מדרך זו, אולם מאחר שהטעם לכך במקרה הנוכחי נעוץ בהסכמה הדיונית שבין הצדדים, אזי ניטל עוקצה של טענת ב"כ המערער בהקשר זה.

37. שנית, ב"כ המערער טען כאמור כי מתחם הנע בין 32 שנות מאסר בפועל עד למאסר עולם, אינו יכול להתקיים. זאת, מפני שעלולה להתקבל תוצאה "אבסורדית", כך שאילו ייגזר על הרוצח מאסר עולם, ולאחר מכן עונשו ייקצב על 30 שנים, אזי בפועל הרף העליון של המתחם נמוך מהרף התחתון שלו.

גם דינה של טענה זו, להידחות. כמובא לעיל, ההפרש שבין עונש קצוב לבין מאסר עולם בלתי קצוב, אינו הבדל כמותי גרידא כי אם הבדל איכותי. במידה מסוימת, ההבדל האיכותי בין עונשים אלו אינו ניתן לכימות, כך שלא ניתן ליצור סולם ערכים-מספרי אשר ראשו בעונש מאסר עולם בלתי קצוב. משמעות הדבר היא כי אף שניתן במקרים המתאימים לקצוב את עונש המאסר עולם, אין להתייחס אליו בשלב גזירת העונש כאל נתון מספרי, ודאי שלא להשוותו לעונש של 30 שנות מאסר. מה גם שממילא, לא בכל מקרה נקצב עונש המאסר עולם, אלא רק במקרים המתאימים ובכפוף לשיקול דעת הגורמים המוסמכים בחוק.

יתר על כן, הוראות חוק שחרור על תנאי ממאסר, מכתיבות אמות מידה ושיקולים עבור ועדת השחרורים בבוחנה אפשרות לקציבת עונש מאסר עולם:

"לשם גיבוש המלצתה לנשיא המדינה בשאלה האם לקצוב עונש מאסר עולם של אסיר ולאיוזו תקופה, תשקול ועדת שחרורים מיוחדת שיקולים עונשיים המתייחסים לטיב העבירה, לנסיבות ביצועה ולתוצאותיה, וכן לנסיבותיו האישיות של האסיר; ועדת שחרורים מיוחדת רשאית, במקרים חריגים, לאפשר לאסיר לטעון את טענותיו לפניה, לשם גיבוש המלצתה כאמור" (סעיף 29(ד) לחוק שחרור על-תנאי ממאסר) (ההדגשה הוספה - י' א').

עינינו הרואות, כי בעת בחינת אפשרות לקציבת עונש מאסר עולם, ולצורך קביעת משך המאסר שייקצב, ועדת השחרורים שוקלת גם את טיב העבירה וחומרתה, נסיבות ביצועה, תוצאותיה וכן את נסיבותיו האישיות של האסיר. בשלב זה, עשויה הוועדה להציב לנגד עיניה, בין היתר, גם את מתחם העונש ההולם שנקבע בעניינו של האסיר, ולהתחשב בגבולותיו לצורך גיבוש ההמלצה. בדרך זו, מתעמעם החשש מפני תוצאה "אבסורדית" כנטען, אף שיודגש כי ייתכנו מקרים בהם במכלול הנסיבות המתאימות שתשקול הוועדה, יומלץ לבסוף על עונש שונה (ראו והשוו: ע"פ 664/23 מדינת ישראל נ'

פלוני, פסקה 28 (11.6.2023).

סוף דבר

38. חומרת מעשיו של המערער, על רקע הרשעתו הקודמת בהריגת שני אחים וניסיון לרצח של אימם, מובילה לכך שהעונש הראוי בגין מעשיו הוא מאסר עולם בלתי קצוב. לזאת, יש להוסיף לריצוי במצטבר עונש של 7 שנות מאסר בפועל, בגין ניסיון הרצח של ראזי.

אציע אפוא לחבריי לדחות את ערעור המערער ולקבל את ערעור המדינה, כך שעונשו של המערער יעמוד על מאסר עולם בלתי קצוב ו-7 שנות מאסר בפועל, במצטבר.

י
ו
ס
ף
א
ל
ר
ו
|
ש
ו
פ
ט

השופט דוד מינץ:

אני מסכים לחוות דעתו המנומקת של חברי השופט י' אלרון.

דוד מינץ שופט

השופט נעם סולברג:

אכן כן, כטענת ב"כ המדינה וכמסקנת חברי, השופט יוסף אלרון. 30 שנות מאסר, הוא מן החמורים בעונשים שישנם, ואף על-פי כן, אין בו די כדי לשקף אל נכון את עקרון ההלימה, ואין בו כדי לבטא את חומרת מעשה הרצח כפי שנעשה - כמעין "הוצאה להורג", כדברי בית המשפט המחוזי - בכוונה תחילה. נטילת האקדח, ההליכה אל המקום שבו התפתחה התגרה עם אקדח טעון, ירייה במנוח מטווח קצר, לאחר שנרגעו הרוחות, הניצים הופרדו זה מזה, המנוח פנה ללכת מן המקום ונורה אז בראשו - מעשה שכזה, בנסיבות כמתואר, מחייב מאסר עולם. אם לא כן, לא ניתן ביטוי הולם לחומרת מעשה הרצח, למידת האשם, ולפגיעה האנושה בקדושת חיי האדם. בעבר הרג הרוצח שני אחים בני 14 ו-18, ניסה לרצוח את אימם, באמצעות ירי צרורות מתת-מקלע עוזי מטווח קצר, וזו נותרה משותקת. ועתה שוב - אלימות, אכזריות, רצח; אף בלי לקחת אחריות, ולא להביע חרטה. אין די במאסר, ולו גם, לתקופה ארוכה ביותר; יש צורך - גם לאחר תיקון 137 לחוק העונשין - במאסר עולם בלתי קצוב. אני מצטרף למסקנת חברי, השופט י' אלרון, על סמך נימוקיו.

נעם סולברג שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט יוסף אלרון.

ניתן היום, ד' תשרי תשפ"ה (06 אוקטובר 2024).

נעם סולברג
שופט

ד
ו
ס
א
ל
ץ
ש
ו
ש
ט
פ
ט